

A munka jövője, a digitalizáció várható hatásai a munkahelyekre

Közös konferenciát szervezett a Magyar Szakszervezeti Szövetség (MaSZSZ) és a Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) „A munka jövője” címmel 2016. november 22-én a Benczur Hotelban. György Károly a MaSZSZ munkatársa bevezetőjében köszöntötte a résztvevőket és bemutatta a konferencia célját. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) főigazgatója által meghirdetett „A munka jövője” globális projekt keretében már második alkalommal kerül sor szakszervezeti kezdeményezésre a téma megvitatására. Ebben kiemelt szerepe volt a nemrég elhunyt Grigor Gradevnek, aki nagy erőfeszítéssel dolgozott több mint másfél évtizeden keresztül a szakszervezetek megerősítéséért, a szociális párbeszéd és partnerség elmélyítéséért.

A hagyományteremtő céllal megrendezett konferencián résztvevők többsége szakszervezeti vezetőként, munkavállalóként, kutatóként nagy érdeklődéssel hallgatta az előadásokat, melyeket Bombera Krisztina újságíró moderált.

Jan Niklas Engels a FES budapesti igazgatója megnyitójában elmondta, hogy a FES 1925-ben jött létre. Névadója - az első német szociáldemokrata elnök - örökségét folytatva támogatják a munka világát érintő konferenciák, előadások támogatását, elősegítve ezzel a munkavállalók és munkáltatói képviselők közötti párbeszéd lehetőségét. A konferencia témája kiemelten aktuális, érintve a globalizációt, a digitalizációt, a demográfiát, mivel mindezek jelentősen befolyásolják majd a munka világát, a munkavállalók jövőjét. Folyamatosan foglalkozni kell a várható hatásokkal, fel kell készülni a jövő fejlődésének következményeire és meg kell tanítani, miként tudják ezt magukra nézve befolyásolni.

António Graziosi ILO budapesti irodájának igazgatója köszöntőjében hangsúlyozta, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 187 országban dolgoznak azon, hogy a szociális párbeszédet előremozdítsák. Ő is megemlékezett a nemrég elhunyt munkatársukról, Grigor Gradevről, aki csaknem egy éve kezdte csak meg koordinátori, támogatói tevékenységét a régió szakszervezetei körében.

A digitalizáció hatásainak kezelésében nagy a társadalom szerepe, ebben a munka csak egy eszköz – az önmegvalósítás eszköze, amely biztosítja az életfeltételeket és hozzájárul a környezethez. Gazdasági fejlődés és termelékenység növekedés minőségi munkahelyek nélkül nincs. Ma már 4 dolgozóból egy dolgozik csak „hagyományos” munkahelyen, a többi egyéb formában végez hasznos tevékenységet. A digitalizációval a munka irányítása is meg fog

változni, szükséges lesz a magas szakértelem a minőségi munkához és nagyon fontos odafigyelni a szociális hatásokra.

Thiébaud Weber: az Európai Szakszervezeti Szövetség (ETUC) konföderációs titkára arról beszélt, hogy egyszerre kell a múlt és a jövő felé fordulni, Janus arcúnak kell lennünk egy ideig. Új kihívások, új ipari forradalom következik, amely lehetőségeket és veszélyeket is hordoz majd. A szellemi tőke iránti igény is csökkenni fog, a szabadúszók, az önfoglalkoztatók, az önálló vállalkozások kerülnek előnybe. A dolgozók ellenőrzése már ellenőrző kapcsolatok nélkül, a képernyőkön keresztül fog megtörténni.

Természetes lesz az online platformokon történő álláskeresés, a vállalkozók, alvállalkozók online piaca. A digitalizáció csak egy gazdasági lehetőség, szociális hatásait EU szinten kell napirendre tűzni. Már ma is a munkavállalók 19 %-a konfliktust él meg a digitális technológia alkalmazása kapcsán.

Nagyon nagy hangsúlyt kell helyezni a képzésre, oktatásra munkavállalói és vezetői szinten egyaránt. A szakszervezetek számára is nagy kihívás lesz az online korszak, zavarni fogja a szakszervezet hagyományos eszközeinek alkalmazását. Új nagy szakszervezeteket, nagy tömegszervezeteket kell létrehozni, online szervezéssel, online kapcsolattalással. Nekik kell majd kikényszeríteniük azt, hogy képzések és hatásvizsgálatok legyenek, valamint kollektív szerződések rendezzék a vonatkozó szabályokat. Az ILO-nak 100 éves évfordulója kapcsán vezető szerepet kell vállalnia a hatások felmérésében és a felkészítésben, fel kell hívniuk a figyelmet a munkáltatók és a szociális partnerek különleges felelősségére, hogy tudják kezelni a bekövetkező helyzetet.

Csaposs Noémi a Személyzeti Tanácsadók Magyarországi Szövetsége (SZTMSZ) társelnöke elmondta, hogy az alaphelyzet ma, hogy a munkáltatók 57% -a munkaerőhiánnyal küzd. Az erőforrások hiánya feszültséget szül a magasabb képzettséget igénylő munkaerőpiacon, míg az alacsonyabb képességűekből túlkínálat van. A munka alkalmasság egyre kevésbé függ attól, hogy mit tud a jelentkező, inkább az számít, hogyan képes elsajátítani a tudást, azt hogyan tudja hasznosítani, alkalmazni a munkája során.

Jellemző hiányszakmák már a betanított munkás, a szakmunkás, a sofőr, a mérnök, vendéglátós, az orvos, az informatikai szakember, a különféle csoportvezető, a pénzügyi, a könyveléshez értő, az ápoló is, de a tapasztalat, a kompetenciák, a túlzott bérigény, a képzettség nem megfelelő volta is oka a munkaerő hiánynak.

Nem a minimálbér emelése, összege a kérdés, hanem, hogy magasabb hozzáadott értékű munkát végezzünk, akkor a fizetés is magasabb lesz. Az alacsony hozzáadott érték kicsi profitot teremt, amelyből tartósan alacsony fizetés adható. A magas hozzáadott értékű munka magasabb profitot termel, melyből magasabb fizetés adható, a magasabb végzettség képes lesz a magasabb hozzáadott érték megteremtésére.

Mi az, amivel a digitalizáció térnyerése mellett még számolni kell, tette fel a kérdést az előadó?

A klímaváltozással, mert a Föld lakossága a mainál 50%-kal több energiát fogyaszt majd 2030 körül, és a föld lakosságának 35%-kal több ételre lesz szüksége

Az urbanizációval, mert minden egyes héten 1,5 millió ember költözik a nagyvárosokba világszerte, pl. Kínában és Indiában naponta 60 000 ember költözik nagyvárosokba

A technológiai forradalommal, mert a facebook felhasználók együtt a világ második legnépesebb országát alkotnák, az USA-ban a jelenlegi állások 50%-t megszünteti majd a digitalizáció.

Az átrendeződő világgazdasággal, mert a kínai gazdaság méretében és GDP termelő képességében is legyőzi az USA-t 2030-ra, és a feltörekvő piacok méretükben és vásárlóértékben is 2-szer akkorák lesznek, mint a G7-ek.

Az előregedő társadalmakkal, mert már napjainkban évente 400 iskolát zárnak be Japánban, nincsenek fiatalok és 1 milliárd fővel nő a föld lakossága, 300 millióval a 65 év feletti korosztály. 2016-ban 4 keresőre jut 2 nyugdíjas, 2060-ra 2 keresőre fog jutni 1 nyugdíjas, szükségessé válik a 65 év feletti munkavállalás - mert nem lesznek fiatalok, új kihívások – új szakmák jönnek majd létre.

Makó Csaba: a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) munkatársa előadását azzal kezdte, hogy még szürke a kép, az EU 2020 projekt, a munka digitalizációja még nem kiforrott.

Mi a digitalizáció? Az előadó saját feltett kérdésére kifejtette, hogy a fokozott igény az új technológiára, új munkaszervezési módszerek, új termékek, új szolgáltatások új értékesítési módszerek kialakulása, amelyekhez alkalmazkodni és reagálni kell.

Az automatizáció és a robotizáció a Vállalkozáskutató Intézet 2016-ban készített felmérése szerint a magyar munkahelyek valamivel több, mint egytizedét (12 %-á), közel félmillió állást válthatna ki, a termelésben és az irodai tevékenységben.

Legnagyobb kockázatnak kitett szakmák, az összes automatizáció által kiváltható munkaerőhöz viszonyítva: a feldolgozóiparban 18 %, az irodai, adminisztratív alkalmazottak

körében 11 %, a logisztika, járművezetés területén 10 %, az építőiparban 9 %, a szolgáltatást érintően 7 %.

A leginkább érintett régiók Északkelet-Magyarország és Pest megye. A felmérésben szereplő, 43 járás közül – ahol az állások legalább 15 %-a automatizálható lenne – hét Pest megyében, öt – öt Szabolcs-Szatmár-Bereg, Vas és Veszprém megyékben található. Mi lehet a lehetséges megoldás, a gyakorlati válasz? Olyan munkaerő felhasználási, munkavégzési gyakorlat elterjesztése, amely elősegíti a „kreatív” képességek fejlesztését és felhasználását. Az ilyen képességekkel rendelkező munkaerő alkalmazkodási, váltási és innovációs képessége kiemelkedő. Az oktatásban, képzésben a szakma-centrikus tudások/kompetenciák mellett, viszonylag jelentős erőfeszítések szükségesek az általános tudások fejlesztésére (pl. IT tudás, kommunikációs készség, nyelvtudás, stb.). A jövőben szükséges képességek fejlesztése, tanulási képesség kiemelt jelentőségű.

Az elveszett munkahelyek, a munka kompenzálására kell lehetőséget találni. Kutatások bizonyítják, hogy nő az öngyilkosok aránya, ha nem tudnak az emberek hasznos munkát végezni. A megszűnő munkát ki kell váltani olyan tevékenységgel, mint pl. a gondozás, ápolás, stb., ahol a személyes jelenlét nem helyettesíthető digitális eszközzel.

Az előadó azzal példálódzott, hogy pl. a finn oktatás magas szintű és a digitális tudást a finn cégek alig 10 %-a használja. Van, ahol már felmerül a feltétel nélküli alapjövedelem bevezetésének gondolata, mint a kompenzáció lehetősége az elveszett munkáért. Munka nélkül kapott „segély” hatását azonban sokan megkérdőjelezzik, valamit kérni kell érte, képzést, átképzést feltétlenül.

Hozzászólások:

Vadász János hozzászólásában elhangzott, hogy a digitalizáció hatásainak felkészítését, szociális hatásainak enyhítését a közszolgálati munkavállalók nélkül nem lehet megoldani, velük is számolni kell, a képzés tipikus közszolgálati feladat.

Székely Sándor szerint fel fognak gyorsulni a hatások, hiszen ma már digitális irányítással kamionok mennek a világban, a közúti teherszállítás területén sokan válhatnak munkanélkülivé.

Kúti László arról beszélt, hogy nem a minimális bér összege, hanem a tisztességes munka a lényeg. Tisztes munkajövedelem kell, az életfeltételekhez, a lakás, a család fenntartásához ez alapfeltétel.

Panel vita

Mácz Ákos az Informatikai, Távközlési és Elektronikai Vállalkozások Szövetsége (IVSZ) szakértője elmondta, hogy a digitalizáció minden ágazatban meg fog jelenni, ha akarjuk, ha nem, meg fog történni. Gert Leonhard jövőkutató az Akadémián tartott előadásában már levezette, hogy fog ez megtörténni, kb. 20 év alatt többet fog változni a világ, mint az elmúlt 300 évben. Lesznek vesztesei, rajtunk múlik, hogy nyertesek vagy vesztesek leszünk.

A munka alakul át, a kompetenciák szükségessége változik meg, a programozás szerepe nő, pl. jönnek a vezető nélküli járművek.

Magyarországon most 22 ezer informatikus hiányzik, 2020-ra 1 millió betöltetlen informatikusi állás lesz az EU-ban. Az IVSZ indított egy digitális munkaerő programot, melyben 4 hónap alatt – a piaci igényekhez igazodva – állami támogatás nélkül képez programozókat felnőttképzéssel.

A gyermekeket is meg kell tanítani arra, hogy felnőttkorukban majd többször kell munkát, munkahelyet váltani a digitalizáció miatt.

Kelemen Géza a Magyar Gyáriparosok Szövetsége (MGYOSZ), arról beszélt, hogy munkaadóként is nagy a felelősség, hogyan segítik az átállást, mert lesznek teljesen eltűnő és teljesen átalakuló iparágak. A hagyományos üzletmenet is átalakul, alkalmazkodik a digitalizáció követelményeihez. Nem mi fogjuk ezt kitalálni, az EU követni fogja az USA-t, mindez nagyon drága lesz, nagyon tökeigényes. A világ egyik fele előre fog haladni, a másik fele lemarad, hatalmas feszültségek lesznek. Az EU és USA közötti távolság tovább nő, a Távol Keleten is magas színvonalú a technológiai fejlődés.

Magyarországon a 4 millió munkavállalóból 3,5 milliónak ma nincs köze az informatikához, rövid, hatékony képzések kellenek, átképzés kell a digitalizáció használatára.

Both Vilmos a Digitális Jólét Program állandó szakértője előadását azzal kezdte, hogy amiről most beszélünk, azzal csak sűroljuk a jövőt. Csak az „intelligens alkalmazás”, a képesség a környezeti változások követésére, kezelésére csak ez oldhatja meg a súlyos hatások kikerülését. Pl. a metróvezető nélkül közlekedés, ma már természetes és ez csak a kezdet, a nehéz fizikai munka meg fog szűnni, most a könnyű adminisztratív és szellemi munka kiváltása kezdődött el. Új szakmák, új munkakörök fognak kialakulni, az Irinyi terv már ebben kijelölt 7 ágazatot, az IPAR.4.0. platform keretében. A konkrét termelés digitalizálása megkezdődik, a „Digitális jólét program” jövőre ágazatokra bontott intézkedéseket hoz, pl. turizmusra.

Az már a múlté, hogy korábban évekig kellett várni egy vezetékes telefonra, a mobiltelefon, a távközlés, a kábel TV ma már természetes, a 3G és 4 G van napirenden, sőt az 5G bevezetésénél Magyarország is az elsők között akar lenni.

Herczeg Mária hozzászólásában elmondta, hogy szerinte „csak három” akadálya van jelenleg annak, hogy felkészüljünk a digitalizáció általi kihívásokra, a munkavállalók, a munkáltatók és a kormány, pont azok, akiknek ezért együtt kellene tenniük.

A képzésekkel is ezen a magatartáson kell sürgősen változtatni, nehogy késő legyen, és kezelhetetlen helyzetek alakuljanak ki.

Kordás László a MaSZSZ elnöke arról beszélt, hogy az alacsony bérek megölik az innovációt. Nem az alacsony bérré kell Magyarország versenyképességét alapozni, ez már a múlté, magasabb bér, hatékonyabb munkavégzés kell, a K+F-ben lehetünk versenyképesek. A tudásmegújítás egyik feltétele az oktatási rendszer, a mikro szintről kell elindulni, vállalkozói kézséget kell elsajátítani, nem pedig az alkalmazotti státuszba bebetonozódni. Az együttműködés kultúráját, készségét kell elsajátítani, mert munka jövőjének a digitális tudás alapfeltétele lesz.

A munkaerőpiacon a digitalizáció hatására megjelenő kihívásokról a Versenyszféra és a Kormány Állandó Konzultációs Fórumának (VKF) keretein belül is beszélni kell majd, a gépesítés következtében megszűnő munkahelyek kérdéséről, a munkavállalók digitális kompetenciáinak fejlesztését célzó képzések szükségességéről, hogy könnyebben tudjanak elhelyezkedni a munkaerőpiacon.

Zárógondolatként az előadók egyetértettek abban (és a hallgatóság is), hogy időről időre foglalkozni kell a digitalizáció hatásaival, fel kell hívni a társadalom a figyelmét a felkészülésre. Ezért kell foglalkozni a témával később majd az országos érdekegyeztetés keretein belül is, hogy a kormány és a szociális partnerek végig gondolják azokat a lehetséges lépéseket, amelyek következtében az egyén versenyképessége és a vállalkozások piaci környezete javul, bevételei emelkednek és a negatív hatások a lehető legkisebbre mérséklődnek.

A konferencia emlékeztetőjét készítette: Tarsoly Imréné Vasas Szakszervezeti Szövetség